

Livsmedelsföretagens sammanfattning av ”Det går om vi vill – förslag till en hållbar plastanvändning (SOU 2018:84)”

I denna längre sammanfattning har vi samlat övriga förslag i utredningen, både de som är direkt uttalade och de som ligger i texten, som vi bedömer kan beröra livsmedelsföretag. Våra kommentarer har kursiv stil, övrig text är klippt som det står från utredningen.

[Här hittar du plastutredningen i sin helhet.](#)

Utredningens utgångspunkt har varit att sammanställa den kunskap som finns och peka ut vad som ytterligare behöver göras för att komma fram till beslut som kan leda till en hållbar plastanvändning. Utredarna konstaterar:

”att plastfrågan i många fall blir känslostyrd vilket ibland kan leda till icke-faktabaserat tyckande men som samtidigt kan vara ett viktigt stöd för att driva på en utveckling mot en hållbar plastanvändning. Plast utgör också ofta en symbolfråga för annat miljöarbete, vilket gör det viktigt att behålla helikopterperspektivet i bedömningar och val.”

Vi tycker det är bra att utredarna tydligt skriver det då debatten kring plast ibland blir inflammerad. I inledningen definierar de också vad de av ser med en hållbar plastanvändning:

”att plasten har ett värde som gör att den inte förbrukas i onödan eller hamnar i naturen, att den är fri från farliga ämnen och att plastföremål återanvändas i så hög utsträckning som möjligt för att därefter materialåtervinnas samt att plasten inte innehåller problematiska ämnen och tillsatser som försvårar materialåtervinningen”.

På sidan 13 sammanfattar utredningen de utmaningar som är kopplade till en hållbar plastanvändning:

- Plasten har en lång värdekedja från tillverkare av material (i olika steg), till produkttillverkning (i olika steg) och vidare till användning. Det gör att det är en utmaning att ställa rätt krav och få information att flöda längs alla led.
- Behov av substitution men svårigheter att veta vad som är bästa valet.
- Strävan mot fossilfritt men samtidigt skapa material som är återvinningsbara flera gånger.
- Trots att det är stora mängder plast som används är det lite som samlas in. Orsakerna till det är flera, till exempel handlar det om vikt och logistik men även om kunskap hos konsument och vilka applikationer plast finns i.
- Det är en låg efterfrågan på återvunnen plast vilket framför allt beror på att ny plast är billigt (oljans miljökonsekvenser prissätts inte) men också på att återvunnen plast kan brista i kvalitet genom till exempel oönskat innehåll.
- Producentansvaret stimulerar inte producenter att tänka på återanvändning och återvinning i design av produkten.

I kapitel 2 finns mycket information om nuvarande avfallshanteringen och återvinningen av plast. Kapitel 3 ger en överblick av de olika initiativ som finns i omvärlden, EU och olika länder. Även frivilliga initiativ inom näringslivet tas upp. Utredningens kapitel 4 fokuserar på möjligheten att minska negativa miljöeffekter av plast genom en smartare användning. Med en smartare användning menar utredarna att samhället ska hushålla med plasten genom att minska onödig användning och konsumtion, använda plast där den behövs på ett effektivt sätt, använda rätt plasttyp, och byta ut den mot andra material där det är resurseffektivt samt se till att den återvinns så många gånger det bara är möjligt.

Kapitel 5 handlar om vad som krävs för en ökad materialåtervinning och vilken återvinning som är mest ändamålsenlig för plaster, och drar slutsatser att först och främst behöver den mekaniska återvinningen öka. Kapitel 6 tittar på förnybar råvara så här finns mycket tekniska beskrivningar om tillverkning, råvaror och livscykelanalyser för biobaserad plast och en intressant kostnadsjämförelse på s. 267.

I nedanstående sammanställning har vi valt att inte följa utredningens kapitel. För att underlätta för dig som läsare har vi istället grupperat förslagen som följer:

- **Samordning av plastfrågan**
- **Vad behöver företagen göra**
- **Lagar och regler**
- **Skatter och avgifter**
- **Konsument och märkning**

Vi anger sidan så att du lätt kan hitta mer information om förslaget. Ibland har vi tagit med lite bakgrundsinformation och utdrag som är intressant för sammanhanget. Våra kommentarer har kursiv stil, övrigt är urklipp som det står från utredningen.

Samordning av plastfrågan

Sid 121 Utredningens förslag: Att regeringen tillsätter en nationell resurs för samordning av plastfrågan.

Samlande punkt för att stötta regeringen och myndigheter samt att sprida kunskap av vad som pågår i den politiska sfären till berörda aktörer. Den skulle vara en neutral part som har mandat att samla aktörer längs hela värdekedjan. Underlätta att få en helhetsbild över olika projektsatsningar och utlysningar samt sprida kunskap och information. Det finns behov av en objektiv kunskapsbaserad plattform tillgänglig för en bredare publik. Utredningen anser att en sådan kunskapsplattform bör placeras hos Naturvårdsverket. I första hand ser utredningen att det är lämpligt att plattformen är webbaserad. Plattformen ska idealt vända sig till olika typer av målgrupper

Vad behöver företagen göra

Sid 131 Smart användning inkluderar såväl att minska onödig användning av plast som att öka möjligheter till förlängda livscykler, alltså att sakta ner takten på inflödet av ny plast. Förlängda livscykler kan handla dels om en ökad kvalitet så att produkten håller längre, dels om produktdesign som möjliggör att produkten kan återanvändas till exempel i form av att den är påfyllningsbar eller reparerbar

Minska överdriven användning av engångsmaterial

Sid 139 Utredningens förslag till privata aktörer:

- Se över den egna verksamhetens användning av engångsartiklar samt begränsa denna
- Inför dricksvattenkranar i de offentliga rum som ägs av privata aktörer
- Kravmärk verksamheten och anordnande evenemang.

Sid 157 Hinder och svårigheter vid substitution

För att åstadkomma ett byte av material så finns det i regel ett antal hinder och svårigheter som det behöver tas hänsyn till eller som behöver övervinnas. Vi listar dessa nedan.

- Pris: jungfrulig plastråvara billig
- Vana: För att byta till ett annat material krävs att vad som är ett reellt behov och vad som mer är en "vana" tydliggörs.

T.ex finns plastpåsar på rulle att köpa för användning i hemmet men det finns inte motsvarade papperspåsar att köpa.

- Design: Är grunden för alla produkter. Det kan vara produktdesign eller design av ett helt system. Ofta är design kopplat till ett tänkt behov hos kunden, där behovet kan vara reellt eller skapat.
- Materialåtervinningsbarhet: Vid all utveckling av produkter inklusive produkter av nya material är det nödvändigt att ta hänsyn till möjligheterna till att återvinna produkten. Olika material är förenade med olika svårigheter.

Korta värdekedjor och samarbete ger förbättrad spårbarhet

Sid 188 Utredningens förslag: Att regeringen stödjer samarbetet längs värdekedjan i syfte att öka och förbättra spårbarheten.

Rekommendationer till privata aktörer:

- Att sträva efter en ökad dialog längs värdekedjan i enlighet med vad vi också föreslår regeringen.
- Att initiera projekt kopplade till en gemensam märkning.
- Att sprida goda exempel.

Att främja samarbete längs värdekedjan är centralt för att öka spårbarheten. Värdekedjorna för plast och plaståtervinning kan många gånger vara komplexa och bestå av många aktörer i olika länder. Det innebär att det kan vara svårt att få tillgång till information i alla led vilket i slutändan ger opålitliga produkter. Utredningen konstaterar att det främst är företagens egna ansvar att samarbeta i högre grad för att förbättra situationen. Ett exempel på företagens arbete är Återvinningsindustriernas initiativ Circular Sweden som nämns nedan. Vi ser dock att det kan finnas ett behov av att regeringen går in och stödjer samarbetet mellan olika berörda aktörer. Att regeringen engagerar sig i företagens arbete sänder en signal om att detta arbete är viktigt att prioritera.

Ta gärna hjälp av Livsmedelsföretagen [Förpackningsguide](#) när det gäller dokumentation och samråd i värdekedjan.

Lagar och regler

Sid 56 En uppdaterad förordning (2018:1462) om producentansvar för förpackningar träder i kraft 1 januari 2019 (samt vissa delar 2025). Förändringen innebär förtydligade krav om bostadsnära insamling, där det fulla ekonomiska ansvaret för insamlingsystemet ska tas av producenterna. Naturvårdsverket är ansvarig tillsynsmyndighet för att producenter och insamlingsystem tar sitt ansvar enligt förordningen. Inför 2019 tar Naturvårdsverket fram en tillsynsplan, sannolikt kommer insatserna initialt att fokusera på vägledning till producenterna för att därefter följas upp genom tillsyn.

Sid 110 En viktig del i arbetet för att nå en mer hållbar plastanvändning är framtagandet av standarder för materialåtervunnen plast. Naturvårdsverket har därför under 2018 delat ut bidrag till Swedish Standards Institute (SIS) för etablering av ett ISO-sekretariat för utveckling av standarder för plaståtervinning, och för utveckling av ett standardförslag inom området.

Sid 140 Utifrån att restauranger varit oroliga för att köp av hämtmat i medhavd matlåda skulle strida mot livsmedelslagen har ett liknande arbete bedrivits tillsammans med den förvaltning som ansvarar för livsmedelskontrollen (Nielsen, 2018). Enligt förvaltningen finns det inga regler i livsmedelslagstiftningen som förbjuder livsmedelsverksamheter, varken restauranger eller butiker, att lägga hämtmat i en av kunden medhavd förpackning. Det är kundens ansvar att se till att den medhavda förpackningen är tillräckligt ren. Om företaget vill sälja mat i sina egna förpackningar eller i kundens medhavda förpackning bestämmer de själva. [länk](#)

Sid 153 Flera aktörer har pekat på att en ökad privatimport leder till att importerade förpackningar belastar nuvarande producentansvar. Regeringen har därför gett Naturvårdsverket i uppdrag att utreda och föreslå hur förpackningar som medföljer privatimporterade varor bör hanteras i relation till förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar.

Sid 167 Mot bakgrund av kraven i det uppdaterade förpackningsdirektivet startar Swedish Standards Institute (SIS) upp en arbetsgrupp inom den europeiska standardiseringsorganisationen (CEN) som ska revidera den harmoniserade standarden SS-EN 13428 Förpackningar – krav på tillverkning och sammansättning för att förebygga förpackningsavfall.

Sid 187 Utredningens förslag: Att regeringen fortsatt avsätter resurser för att stödja det harmoniserade standardiseringsarbetet som syftar till att ge en ökad kvalitet på återvunnen plast.

Sid 192 Utredningens förslag: Att regeringen fortsatt är pådrivande i arbetet med;

- Utfasning av särskilt farliga ämnen i enlighet med etappmålen.
- Att på EU-nivå reglera oönskade ämnen. Främst inom Reach men även inom produktdirektiven.

Rekommendationer till privata aktörer:

- Att gå före lagstiftningen för att fasa ut oönskade ämnen och generellt tänka på återvinningsbarhet när det gäller alla tillsatser

Det är lika viktigt att bedriva en fullgod tillsyn för att företag inte ska behöva konkurrera med oseriösa aktörer. Samtidigt gynnar en allt för snäv syn på förekomst av farliga ämnen inte materialåtervinning. Utredningen vill se ett högre grad av nyanserat risktänk i diskussionen om giftfritt gentemot resursåtervinning.

Sida 214 Utredningen föreslår att Upphandlingsmyndigheten i samverkan med Sveriges kommuner och landsting (SKL) utreder förutsättningarna och för att inrätta kravkriterier på återvunnen plast och hur dessa skulle kunna utformas.

Sid 252 För att möjliggöra korrekt sortering och undvika ogrundade miljöpåståenden avser därför EU-kommissionen att föreslå harmoniserade regler för att definiera och märka komposterbar och bionedbrytbar plast.

Avgifter och skatter

Sid 99 EU-kommissionen har tagit fram ett förslag till en ny bas för att beräkna storleken på den avgift som varje medlemsstat betalar för finansiering av EU:s budget (2018/0131/NLE). Det innebär att medlemsstater ska betala 0.8 Euro per kilo icke materialåtervunna plastförpackningar i medlemsstaten, som en del av finansieringen av EU:s budget. Förslaget syftar till att ge incitament till länder att öka sina ambitioner för återvinning. Förslaget ska förhandlas i ministerrådet.

Sid 195 Utredningens förslag: Att regeringen utreder möjligheten att införa styrmedel med syfte att skapa en ökad efterfrågan på återvunnen plastråvara. En utredning skulle bland annat kunna innefatta styrmedel som

- Statligt bidrag eller skatteavdrag för de investeringar som krävs för att ställa om produktion till återvunnen plastråvara.
- Ekonomiska styrmedel för att främja användningen av återvunnen plastråvara i varor oberoende av var de produceras exempelvis skatt/avgift på plastvaror eller återvinningscertifikat.

Rekommendationer till privata aktörer:

Att företag vid inköp ställer krav på återvunnen plast. Inte minst bör företagen arbeta med alla de förpackningar som inköpta produkter levereras med

Sid 196 Bidrag eller skatteavdrag för omställning till återvunnen råvara? Skatt eller avgift på plastprodukter som inte är återvunna eller återvinningsbara?

Sid 197 Förbränningsskatteutredningen drar slutsatsen att en grundregel för miljöpolitisk styrning är att styrmedel bör sättas in så nära problemkällan som möjligt. SOU 2017:83

Sid 197 I SOU 2017:22 framgår även att nya eller högre miljöskatter riskerar att ensidigt missgynna svenska företag. Och om en miljöskatt leder till minskad svensk produktion och samtidigt ökar motsvarande produktion någon annanstans, där miljökraven är lägre, leder den sammantaget inte till minskad global miljöpåverkan.

Sid 198 Utredningen cirkulär ekonomi gör sammanfattningsvis bedömningen att en punktskatt på konsumentvaror i form av ett procentuellt påslag på priset preliminärt framstår som det mest lovande förslaget.

Sid 198 En skatt på jungfruligt material (fossilbaserad olja och gas), inklusive på importerat material, kombinerat med styrmedel på både utbudssidan och efterfrågesidan rekommenderas av Hasselström et al. (2018). Skatt på produkter lyfts även i en kartläggning från IVL Svenska Miljöinstitutet (Stenmarck et al., 2014). Rapporten konstaterar att för att undvika att en skatt på plastråvara inte leder till en förflyttning av användningen utomlands kan skatten utökas och även inkludera importerade plastprodukter som tillverkas från jungfruligt plastmaterial.

Sid 199 Utredningen bedömer att genom att göra själva varorna som är tillverkade av ny plastråvara dyrare skulle efterfrågan på återvunnen plast öka. Att införa en skatt för att åstadkomma detta måste dock bygga på att det ska vara möjligt att bevisa att en vara består av återvunnet material. För det krävs analys- och mätmetoder som för en specifik vara kan verifiera ett visst innehåll av återvunnen råvara, vilket saknas i dag. En skatt behöver i så fall vara tillräcklig hög för att ge efterfrågad effekt.

Sid 202/203 Jämförelse återvinningscertifikat producent ansvar

Om analys- och mätmetoder i framtiden kan utvecklas för att analysera återvunnet material i en vara skulle det dock vara intressant att undersöka förutsättningarna för ett system med återvinningscertifikat för plastprodukter. Vi konstaterar att det finns likheter mellan ett potentiellt certifikatsystem och dagens producentansvar vad gäller syftet att öka materialåtervinning. Å andra sidan finns i dagens producentansvar även andra krav och styrmedel exempelvis legala krav på design av produkter, krav på märkning eller skyldighet att informera konsumenter i syfte att främja insamling och återvinning. En ambition med ett certifikatsystem bör vara att inkludera all plast, vilket skulle kunna öka materialåtervinningen inom fler produktkategorier jämfört med vad som kan åstadkommas med dagens producentansvar. För- och nackdelarna med att dessa kan komplettera varandra eller med att ett brett certifikatsystem ersätter producentansvar behöver dock studeras närmare.

Sid 230 Utredningen föreslår att regeringen på sikt tittar på möjligheten med att införa ett förbud mot förbränning av plastavfall som kan materialåtervinnas. Vi föreslår dock att regeringen i första hand följer och driver på det arbete som redan sker för att öka materialåtervinningen. Resultaten av detta bör beaktas innan regeringen överväger ett förbud mot avfallsförbränning.

Sid 253 Utredningens förslag: Att regeringen utreder möjligheten att införa en klimatkompensationsavgift på försäljning av fossil plast. Ett sådant system bör vara teknikneutralt och kan med fördel införas successivt för att inom en viss tidshorisont omfatta alla produkter.

Sid 254 Eftersom en klimatkompensationsavgift som är teknisk neutral främjar både återanvändning, materialåtervinning och en övergång till förnybart anser utredningen att den tar ett bra och brett grepp för en mer hållbar plastanvändning. Därför föreslår vi att regeringen tittar närmare på möjligheten att införa ett sådant system. Vi ser en fördel med att börja i mindre skala och efterhand öka antalet produktområden som ska omfattas av en avgift.

Märkning och konsument

Sid 92 EU:s plaststrategi - EU:s miljömärke och grön offentlig upphandling lyfts fram som instrument att främja återanvändbara produkter och förpackningar.

Sid 130 Regeringen lanserade 2016 Strategin för hållbar konsumtion med syftet att tillsammans med kommuner, näringsliv och det civila samhället underlätta för konsumenter att agera hållbart. Utifrån strategin har Konsumentverket inrättat ett Forum för miljösmart konsumtion som arbetar med att samla samhällsaktörer som vill bidra till en mer hållbar konsumtion och sprida goda exempel. Även den nationella upplysningstjänsten "[Hallå konsument](#)" har inrättats med syftet att ge oberoende och lättillgänglig information till konsumenter om frågor före och efter köp.

Sid 166 Försäljning via nätet av till exempel leksaker kan innebära att förpackningen i sig inte behöver vara så säljande, i stället kan fokus kunna ligga på att förpackningarna görs så effektiva och transportvänliga som möjligt.

Information till konsument

Sid 215 Utredningens förslag:

- Att regeringen understödjer att konsumenter informeras och vägleds om miljöfördelarna med att använda återvunnen plast i lämpliga applikationer samt vikten av att lämna uttjänta produkter till återvinningscentralen.
- Att regeringen inom ramen för arbetet med EU:s plaststrategi driver frågan om en obligatorisk märkning av plastprodukter gällande innehåll av återvunnet material.

Sid 217 Utredningen föreslår vidare att regeringen driver krav på märkning för att konsumenten på ett enhetligt och säkrare sätt ska kunna välja en plastförpackning på grund av att den utgörs av återvunnet material. Det talar för att införandet av ett märkningssystem bör drivas på EU-nivå och inom plaststrategin.

Sid 250 Utredningens förslag: Att regeringen uppdrar åt Miljömärkning Sverige AB att utreda förutsättningarna för en märkning av plastprodukter gällande innehåll av biobaserad råvara.

Sid 252 Den mängd olika miljömärkingar som finns på marknaden gör att införandet av ytterligare en märkning riskerar att snarare försvåra för kunden att göra ett klokt miljöval. Tanken med en märkning är att förenkla för kunden men samtidigt är det viktigt att den inte blir missledande och missförstås. Det är därför viktigt att olika märkingar för biobaserat, återvinning och nedbrytbarhet inte står i strid med varandra eller utan kan löpa parallellt eller i ett sammankopplat system.

HAR DU FRÅGOR KRING VAD PLASTUTREDNINGEN KAN INNEBÄRA FÖR DITT FÖRETAG? KONTAKTA LIVSMEDELSFÖRETAGENS NÄRINGSPOLITISKA EXPERT MARIE RYDÉN PÅ marie.ryden@li.se